

Γ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ, 'Αρχαία 'Ελληνική 'Ιστορία, τόμ. Α' (προϊστορία—479 π.Χ.) σελ. 717, τόμ. Β' (479—404 π.Χ.) σελ. 659, τόμ Γ' (404—359 π.Χ.) σελ. 428, τόμ. Δ' (359—323 π.Χ.) σελ. 488, 'Αθήναι 1979.

Ὁ συγγραφεὺς, πρῶην Καθηγητὴς τῆς 'Αρχαίας 'Ιστορίας τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, ἐπεχείρησεν ἄθλον μέγαν νὰ συγγράψῃ 'Αρχαίαν 'Ιστορίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιμελοῦς ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων πηγῶν τῆς 'Ιστορίας ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, τῆς Μυθολογίας ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀναλυομένης πρὸς ἐπιβοηθητικὴν χρῆσιν διὰ τὴν περίπτωσιν παντελοῦς ἐλλείψεως εἰδήσεων εἴτε διὰ τυχὸν ἔρμηνείας πιθανὰς τῶν ἐκ τῆς 'Αρχαιολογίας καὶ τῆς Γλωσσολογίας ὑπαρχόντων στοιχείων, ἅτινα διὰ νεωτέρων ἐρευνῶν ὑπόκεινται εἰς διάφορον ἐκτίμησιν.

Εἰς τὸ παρὸν σημεῖωμα δὲν πρόκειται περὶ λεπτομεροῦς κρίσεως, ἀλλὰ περὶ ἄδρομεροῦς παρουσιάσεως τῶν κεντρικῶν γραμμῶν τοῦ συγγράμματος. Εἰς τὴν τομὴν Προϊστορίας καὶ 'Ιστορίας ὁ συγγραφεὺς εἶναι προσεκτικὸς· ἔχει ὑπ' ὄψει του τὰ τελευταῖα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ τὰς κρίσεις τῶν τελευταίων μελετῶν, τῶν ὁποίων ἔχει πλήρη βιβλιογραφίαν (35 σελίδων μόνον διὰ τὸν Α' τόμον), παρακολουθεῖ δὲ καὶ τὰ δεδομένα τῶν Χιττιτικῶν ἀρχείων μέχρι τοῦ 1979. Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τὰ περιγράφει λεπτομερῶς κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προγονικῶν ἱστορικῶν πηγῶν, ἐφ' ὧν ἀσκεῖ κριτικὴν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν δεδομένων, λαμβάνει δὲ εἰς περιπτώσεις διφασίων ἐκδοχῶν στάσιν ἐπιφυλακτικὴν ἀφίνων τὸν ἀναγνώστην νὰ κρίνῃ. Ἡ ἱστορία δὲν εἶναι «Πολιτιστικὴ», ἀλλῆ «Πολιτικὴ» μὲ παρεκβολὰς εἰς σχέσεις καὶ ἐπιδράσεις εἰς τὴν πολιτιστικὴν περιοχὴν.

Ὡς πρὸς τὴν Προϊστορίαν τῶν Ἑλλήνων θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω ὅτι ἐνῶ ὁ Π. γνωρίζει καὶ ἀναφέρει ὅτι τὸ βασιλεῖον τῆς Κνωσοῦ τὸ 1400 π.Χ. εὕρισκετο εἰς χεῖρας τῶν Ἀχαιῶν (σελ. Α. 150), ὅτι ἡ Μίλητος τῶ 1339—1282 ἦτο ὑπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς (σ. Α 156) καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀχαιῶν ἀνεγνωρίζετο μεταξὺ τῶν 5 μεγάλων βασιλείων (Αἰγύπτου, Χετταίων, Ἀσσυρίας, Βαβυλῶνος) δὲν προβαίνει εἰς ἀπόπειραν ἀναπαραστάσεως γενικῶς τῆς Μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, καὶ τοῦτο τὸ θεωρῶ φυσικόν, διότι πλὴν τοῦ Χιττιτικοῦ ἀρχείου—οὗτινος ἐσχάτως ἔγινε καὶ χρονολογικὴ ἀναθεώρησις—δὲν ἔχουν γίνεαι ἀκόμη ἀρκοῦσαι ἐπικυρώσεις διὰ στοιχείων ἀρχαιολογικῶν καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ θίξῃ τὰς χρονολογίας τοῦ Ἐρατοσθένους διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ἐπίσης διὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων ὁ σ. δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς παραδεδομένας ἐκδοχὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ ἴσως ὀρθῶς διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῆς κριτικῆς τῶν ὁμοτέχνων. Οὐδεὶς λησμονεῖ ὅτι παλαιὰ εἶχε χαρακτηρισθῆ ὡς ἀνιστόρητος ἀγύρτης ὁ Schliemann καὶ ἐχλευάζετο διεθνῶς, διὸ καὶ ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῆ τὰ ἀμυθῆτου ἀξίας εὐρήματα τῆς Τροίας ποὺ προσέφερον εἰς αὐτὴν ὁ μέγας ἐκείνος ἐρασιτέχνης καὶ ἔτσι ἠναγκάσθη νὰ τὰ δώσῃ εἰς ξένην χώραν.

Ἡ περιγραφή τῶν γεγονότων καὶ εἰς τοὺς τέσσαρας τόμους εἶναι διεξοδικὴ μὲ τὰ αἷτια καὶ τὰ ἀποτελέσματά των καὶ ἀκριβής, ἀποφεύγονται ὅμως αἱ γενικώτεραι θεωρήσεις. Ὁ συγγραφεὺς (οὐδὲν ἀμάρτυρον ἀεῖδει), ἔχει δὲ ἀφθονίαν παραπομπῶν καὶ πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν, σελ. 35+27+9+13 καὶ πλήρεις πίνακας κυρίων ὀνομάτων ποὺ διευκολύνουν τοὺς μελετητάς. Πρόκειται περὶ συγχρόνου Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας πλήρους, ἥτις εἶναι ἀναγναιοτάτη διὰ τοὺς Ἑλληνας λόγῳ τῆς παλαιώσεως τῆς λαμπρᾶς κλασσικῆς ἱστορίας τοῦ Παπαρηγοπούλου - Καρολίδου.

ΙΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ